

ΖΟΥΛΦΑ ΚΑΤΟΥΗ

ΟΣΟ ΟΙ ΛΕΜΟΝΙΕΣ ΑΝΘΙΖΟΥΝ

μετάφραση
Αλέκος Αντωνίου

διόπτρα

Στον Χαϊάο Μιγιάζακι, που θεμελίωσε τη φαντασία μου.

Στον Αλι Αλ-Ταντάουι, που έφερε

την επανάσταση στη φαντασία μου.

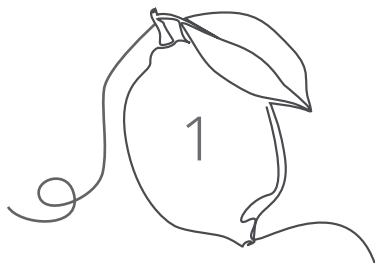
*Και σε όλους τους Σύρους που αγάπησαν,
έχασαν, έζησαν και πέθαναν για τη Συρία.*

Θα επιστρέψουμε στην πατρίδα κάποτε.

نوميللاليهتني نه ل.احم و لافط بجنهتس دنوميل لك
لبق رازن

«Κάθε λεμόνι θα φέρει στον κόσμο ένα παιδί
και τα λεμόνια δεν θα εξαντληθούν ποτέ».

NIZAP KAMPIANI

ΤΡΙΑ ΣΥΡΡΠΙΚΝΩΜΕΝΑ λεμόνια και μια πλαστική σακούλα με αραβικές πίτες που περισσότερο ξερές είναι παρά μουχλιασμένες κάθονται πλάι πλάι. Είναι το μόνο που έχει να προσφέρει αυτό το σούπερ μάρκετ. Κοιτάζω με κουρασμένα μάτια πριν τα πάρω, ενώ τα κόκαλά μου πονάνε με την κάθε κίνηση. Κάνω άλλη μια βόλτα στους σκονισμένους, άδειους διαδρόμους, ελπίζοντας ότι ίσως μου διέφυγε κάτι. Όμως το μόνο που βρίσκω είναι μια έντονη αίσθηση νοσταλγίας. Για την εποχή που ο αδελφός μου κι εγώ ορμούσαμε στο σούπερ μάρκετ μετά το σχόλασμα και γεμίζαμε την αγκαλιά μας με σακούλες τσιπς και καραμέλες. Αυτό μου φέρνει στο μυαλό τη Μαμά και πώς κουνούσε το κεφάλι στην προσπάθειά της να μη χαμογελάσει στα παιδιά της με τονειροπόλο βλέμμα, που προσπαθούσαν όπως όπως να κρύψουν τα λάφυρα του πολέμου στα σακίδια τους. Χτένιζε τα μαλλιά μας...

Κουνάω το κεφάλι μου. Σταμάτα.

Όταν αποδεικνύεται ότι οι διάδρομοι είναι στ' αλήθεια άδαιοι, σέρνω τα βήματά μου ως το ταμείο για να πληρώσω τα λεμόνια και τις πίτες με τις οικονομίες του Μπαμπά.

Απ' όσες πρόλαβε να σηκώσει από την τράπεζα πριν από κείνη τη μοιραία μέρα. Ο ιδιοκτήτης, ένας φαλακρός γέρος καμιά εξηνταριά χρονών, μου χαμογελάει με καλοσύνη προτού μου δώσει τα ρέστα μου.

Έξω από το σούπερ μάρκετ με χαιρετάει μια θλιβερή εικόνα. Δεν οπισθοχωρώ, συνηθισμένη καθώς είμαι να αντικρίζω τη φρίκη, αλλά, βλέποντάς την, η αγωνία στην καρδιά μου γίνεται ακόμα μεγαλύτερη.

Δρόμος γεμάτος ρωγμές, άσφαλτος που έχει μετατραπεί σε σπασμένες πέτρες. Ξεκοιλιασμένα γκρίζα κτίρια που καταρρέουν καθώς τα στοιχεία της φύσης προσπαθούν να αποτελειώσουν αυτό που ξεκίνησαν οι βόμβες των κυβερνητικών δυνάμεων. Απόλυτη και ολοκληρωτική καταστροφή.

Ο ήλιος λιώνει αργά τα απομεινάρια του χειμώνα, αλλά κάνει ακόμη κρύο. Η άνοιξη, το σύμβολο της καινούριας ζωής, δεν φτάνει στην εξαντλημένη Συρία. Κι ακόμα λιγότερο στην πόλη μου, τη Χομς. Η δυστυχία βασιλεύει πανίσχυρη στα νεκρά, βαριά κλαδιά και στα χαλάσματα, και μόνο η ελπίδα στις καρδιές των ανθρώπων την αποτρέπει.

Μουρμουρίζω «μαργαρίτες. Μαργαρίτες. Μαργαρίτες. Μοσχοβολιστές μαργαρίτες».

Μερικοί άντρες στέκονται έξω από το σούπερ μάρκετ, με πρόσωπα αποστεωμένα και σημαδεμένα από τον υποσιτισμό, αλλά τα μάτια αστράφτουν λαμπερά. Περνώντας δίπλα τους, ακούω κομμάτια από τη συζήτησή τους, αλλά δεν σταματάω. Ξέρω για ποιο πράγμα μιλάνε. Είναι αυτό για το οποίο μιλάνε όλοι τους τελευταίους εννέα μήνες.

Περπατάω γρήγορα, επειδή δεν θέλω ν' ακούσω. Ξέρω ότι

η στρατιωτική πολιορκία που μας επιβλήθηκε είναι μια θανατική καταδίκη. Ότι οι προμήθειες τροφίμων μας λιγοστεύουν και λιμοκτονούμε. Ξέρω ότι, από μέρα σε μέρα τώρα πια, το νοσοκομείο θα φτάσει σ' ένα σημείο όπου τα φάρμακα θα είναι μύθος. Το ξέρω αυτό επειδή έκανα επεμβάσεις χωρίς νάρκωση σήμερα· άνθρωποι πεθαίνουν από αιμορραγίες και μολύνσεις και δεν υπάρχει τρόπος να τους βοηθήσω. Και ξέρω ότι όλοι θα υποκύψουμε σε μια μοίρα χειρότερη από τον θάνατο αν ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός δεν μπορέσει να σταματήσει την προέλαση των κυβερνητικών δυνάμεων στην Παλαιά Χομς.

Καθώς ξεκινάω για το σπίτι, το αεράκι αρχίζει να παγώνει και σφίγγω το χιτζάμπ μου γύρω από τον λαιμό μου. Αισθάνομαι έντονα τις ξεραμένες κηλίδες αίματος που κατάφεραν να τρυπώσουν κάτω από τα μανίκια της ιατρικής ποδιάς μου. Για κάθε ζωή που δεν καταφέρνω να σώσω στη βάρδιά μου, άλλη μια σταγόνα αίμα γίνεται κομμάτι μου. Όσες φορές κι αν πλύνω τα χέρια μου, το αίμα των μαρτύρων μας τρυπώνει κάτω από το δέρμα μου, στα κύτταρά μου. Τώρα πια κατά πάσα πιθανότητα έχει ενσωματωθεί στο DNA μου.

Και σήμερα, ο ήχος του πριονιού που πηγαινοερχόταν κατά τον ακρωτηριασμό στον οποίο ο δόκτωρ Ζιάντ με ανάγκασε να παρευρεθώ έχει κολλήσει στο μυαλό μου σε μια ατέρμονη επανάληψη.

Επί δεκαεπτά χρόνια, η Χομς με μεγάλωσε και καλλιέργησε τα όνειρά μου: να τελειώσω το πανεπιστήμιο με υψηλό μέσο όρο, να εξασφαλίσω μια μεγάλη θέση στο Νοσοκομείο Ζεϊτούνα ως φαρμακοποιός και τελικά να μπορέσω να ταξιδέψω έξω από τη Συρία και να δω τον κόσμο.

Όμως μόνο ένα απ' αυτά τα όνειρα πραγματοποιήθηκε. Και όχι με τον τρόπο που νόμιζα ότι θα πραγματοποιηθεί.

Πριν από έναν χρόνο, αφού η Αραβική Άνοιξη εξαπλώθηκε σε όλη την περιοχή, η Συρία άρπαξε την ελπίδα που ξυπνούσε στις μάζες και επεδίωξε την ελευθερία. Η δικτατορία αντέδρασε εξαπολύοντας την κόλαση.

Με τις κυβερνητικές δυνάμεις να τους βάζουν σκόπιμα στον στόχο, οι γιατροί έγιναν τόσο σπάνιοι όσο και το γέλιο. Όμως ακόμα και χωρίς γιατρούς, οι βόμβες δεν σταμάτησαν και με το Νοσοκομείο Ζεϊτούνα έτοιμο να καταρρεύσει, χρειάζονταν βοήθεια απ' όλα τα χέρια που μπορούσαν να βρουν. Ακόμα και τα μέλη του προσωπικού φύλαξης αναβαθμίστηκαν σε νοσηλευτές. Έχοντας περάσει έναν χρόνο στη Φαρμακευτική, ήμουν ισότιμη με έμπειρο γιατρό και αφού ο τελευταίος τους φαρμακοποιός θάφτηκε κάτω από τα ερείπια του σπιτιού του, δεν υπήρχε άλλη επιλογή. Δεν είχε σημασία που ήμουν δεκαοκτώ χρονών. Δεν είχε σημασία που η ιατρική μου εμπειρία περιοριζόταν στις λέξεις των βιβλίων μου. Όλα αυτά ξεπεράστηκαν όταν το πρώτο σώμα βρέθηκε μπροστά μου για να του κάνω ράμματα. Ο θάνατος είναι εξαιρετικός δάσκαλος.

Τους τελευταίους έξι μήνες συμμετείχα σε περισσότερα χειρουργεία απ' όσα μπορώ να μετρήσω και έκλεισα περισσότερα μάτια απ' όσα πίστευα ποτέ ότι θα κλείσω.

Δεν υποτίθεται ότι ήταν αυτή η ζωή μου.

Η υπόλοιπη διαδρομή για την επιστροφή στο σπίτι μου μου θυμίζει τις ασπρόμαυρες φωτογραφίες στα βιβλία Ιστορίας που έδειχναν τη Γερμανία και το Λονδίνο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ισοπεδωμένα σπίτια που ξεχύνουν το εσωτερικό

τους από ξύλο και τσιμέντο σαν διάτρητο έντερο. Η μυρωδιά των δέντρων που έχουν γίνει στάχτη.

Ο κρύος αέρας δαγκώνει μέσα από το φθαρμένο ύφασμα της ποδιάς που φοράω στο εργαστήριο, και το σκληρό άγγιγμά του με κάνει να ανατριχιάζω. Ψιθυρίζω «παρθενούλι. Μοιάζει με μαργαρίτα. Γιατρεύει πυρετούς και αρθρίτιδα. Παρθενούλι. Παρθενούλι. Παρθενούλι».

Επιτέλους βλέπω το σπίτι μου και το στήθος μου φουσκώνει. Δεν είναι αυτό που μοιραζόμουν κάποτε με την οικογένειά μου· είναι αυτό που μου έδωσε η Λέιλα όταν μια βόμβα έπεσε στο δικό μου. Αν δεν ήταν αυτή, θα ήμουν στον δρόμο.

Το σπίτι της Λέιλα –το σπίτι μας, υποθέτω– είναι ένα ισόγειο κτίριο δίπλα σε άλλα ακριβώς σαν αυτό. Όλα τους με τρύπες από σφαίρες που διακοσμούν τους τοίχους σαν θανατερή τέχνη. Όλα τους ήσυχα, θλιμμένα και μοναχικά. Η γειτονιά μας είναι μια από τις τελευταίες όπου τα σπίτια είναι άθικτα ως επί το πλείστον. Σε άλλες γειτονιές, οι άνθρωποι κοιμούνται κάτω από γκρεμισμένες στέγες ή στους δρόμους.

Η κλειδαριά είναι σκουριασμένη και τρίζει όταν γυρίζω το κλειδί και φωνάζω «γύρισα!».

«Εδώ μέσα!» απαντάει η Λέιλα.

Ήρθαμε σ' αυτό τον κόσμο μαζί όταν οι μητέρες μας μοιράζονταν το ίδιο δωμάτιο στο μαιευτήριο. Είναι η καλύτερή μου φίλη, το στήριγμά μου και, επειδή ερωτεύτηκε τον αδελφό μου Χάμιζα, είναι και νύφη μου.

Και τώρα, με όλα όσα συνέβησαν, η ευθύνη μου και η μόνη οικογένεια που μου έμεινε στον κόσμο.

Όταν η Λέιλα πρωτοείδε αυτό το σπίτι, αμέσως ερωτεύτηκε

την περίεργη αισθητική του, κι έτσι ο Χάμιζα το αγόρασε για χάρη της επιτόπου. Δύο κρεβατοκάμαρες ήταν τέλειες για ένα νιόπαντρο ζευγάρι. Η Λέιλα ζωγράφισε βλαστάρια από πράσινες κληματσίδες από το κάτω μέρος ενός από τους τοίχους μέχρι την κορυφή, χάραξε μαβιά μπουμπούκια λεβάντας σ' έναν άλλο και σκέπασε τα πατώματα με παχιά αραβικά χαλιά που την είχαν βοηθήσει να αγοράσει από το Σουκ (αγορά, παζάρι) Αλ-Χαμιντίε. Έβαψε την κουζίνα άσπρη για να κάνει αντίθεση με ράφια φτιαγμένα από ξύλο καρυδιάς, που τα γέμισε με διάφορα σετ από κούπες τις οποίες σχεδίαζε η ίδια. Η κουζίνα βλέπει στο λίβινγκ ρουμ όπου παλιότερα τα σύνεργα της τέχνης της γέμιζαν ασφυκτικά κάθε άκρη και γωνιά. Χαρτιά λεκιασμένα από τα χρωματισμένα ακροδάχτυλά της είναι αραδιασμένα στο πάτωμα, μπογιές από το κουτί με τα χρώματά της στάζουν από τις βούρτσες. Πολλές φορές πήγαινα στο σπίτι της και την έβρισκα ξαπλωμένη κάτω από το καβαλέτο της, με τα καστανοκόκκινα μαλλιά της απλωμένα σαν βεντάλια γύρω από το κεφάλι της, να κοιτάζει το ταβάνι, ψιθυρίζοντας στίχους ενός δημοφιλούς παλιού αραβικού τραγουδιού.

Το σπίτι ήταν η ενσάρκωση της ψυχής της Λέιλα.

Όμως δεν είναι πια. Το σπίτι της Λέιλα έχασε τη λάμψη του, τα χρώματα έχουν ξεθωριάσει εντελώς, αφήνοντας πίσω τους μια μουντή γκρίζα σκιά. Είναι κέλυφος σπιτιού.

Πηγαίνω στην κουζίνα και τη βρίσκω ξαπλωμένη στον καναπέ με την ταπετσαρία με τις μαργαρίτες και βάζω τη σακούλα με τις πίτες στον πάγκο. Μόλις τη βλέπω, η εξάντλησή μου εξαφανίζεται. «Ζεσταίνω τη σούπα. Θέλεις λίγη;»

«Όχι, ευχαριστώ» απαντάει. Η φωνή της, σε αντίθεση με τη

δική μου, είναι δυνατή, γεμάτη ζωντάνια. Είναι μια ζεστή κουβέρτα που με τυλίγει σε γλυκές αναμνήσεις. «Πώς πήγε το θέμα με το σκάφος;»

Διάβολε. Παριστάνω ότι είμαι απασχολημένη βάζοντας τις αραιωμένες φακές στο κατσαρολάκι και ανάβοντας το γκαζάκι. «Σίγουρα δεν θέλεις σούπα;»

Η Λέιλα ανακάθεται και η επτά μηνών κοιλιά της τεντώνει το σκούρο μπλε φουστάνι που φοράει. «Πες μου πώς πήγε, Σαλάμα».

Κολλάω τα μάτια μου στην καφετιά σούπα, ακούγοντας τη φλόγα να σφυρίζει. Προτού περάσει πολύς καιρός από τη μετακόμισή μου εδώ, η Λέιλα άρχισε να με πιέζει να μιλήσω στον Αμ στο νοσοκομείο. Έχει ακούσει ιστορίες για Σύρους που βρίσκουν ασφάλεια στη Γερμανία. Το ίδιο κι εγώ. Μερικοί από τους ασθενείς μου κατάφεραν να βρουν τρόπο να διασχίσουν τη Μεσόγειο μέσω του Αμ. Πώς βρίσκει τα σκάφη δεν έχω ιδέα. Αλλά με τα λεφτά, τα πάντα είναι δυνατά.

«Σαλάμα».

Αναστενάζω, χώνοντας ένα δάχτυλο στη σούπα και νιώθοντας ότι κοντεύει να ζεσταθεί. Αλλά το δύστυχο στομάχι μου γουργουρίζει, χωρίς να νοιάζεται αν είναι στ' αλήθεια ζεστή, κι έτσι τη βγάζω από το μάτι και κάθομαι δίπλα της στον καναπέ.

Η Λέιλα με κοιτάζει υπομονετικά, σηκώνοντας τα φρύδια. Τα καταγάλανα μάτια της είναι τεράστια, καταλαμβάνοντας σχεδόν ολόκληρο το πρόσωπό της. Πάντα έμοιαζε με την ενσάρκωση του φθινοπώρου, με τη χρυσοκόκκινη παλέτα των καστανοκόκκινων μαλλιών της, τις σκόρπιες φακίδες της και το χλωμό δέρμα της. Ακόμα και τώρα, παρ' όλο τον πόνο, εξακολουθεί

να φαίνεται μαγική. Αλλά βλέπω πώς οι αγκώνες της προεξέχουν παράξενα και πώς τα κάποτε γεμάτα μάγουλά της έχουν αδυνατίσει.

«Δεν τον ρώτησα», λέω τελικά, τρώγοντας μια κουταλιά σούπα, και προετοιμάζομαι να ακούσω το βογκητό της.

Και δεν με απογοητεύει. «Γιατί; Έχουμε μερικά λεφτά...»

«Ναι, λεφτά που χρειαζόμαστε για να επιβιώσουμε όταν φτάσουμε εκεί. Δεν ξέρουμε πόσα θα ζητήσει κι εξάλλου οι ιστορίες...»

Κουνάει το κεφάλι της, μερικές μπούκλες πέφτουν στο μάγουλό της. «Εντάξει, ναι. Μερικοί δεν... φτάνουν στη στεριά, αλλά εκείνοι που φτάνουν είναι περισσότεροι! Σαλάμα, *πρέπει* να πάρουμε μια απόφαση. Πρέπει να φύγουμε! Προτού αρχίσω να θηλάζω».

Δεν έχει τελειώσει, δυσκολεύεται να αναπνεύσει. «Και μην *τολμήσεις* να προτείνεις να φύγω χωρίς εσένα! Ή εσύ κι εγώ παίζουμε στο σκάφος μαζί ή δεν μπαίνει καμιά μας. Δεν θα βρεθώ ένας Θεός ξέρει πού, τρελαμένη από τον τρόπο και μόνη, χωρίς να ξέρω αν ζεις ή αν πέθανες. Δεν υπάρχει περίπτωση να γίνει αυτό! Και δεν μπορούμε να πάμε με τα πόδια στην Τουρκία – εσύ η ίδια μου το είπες». Δείχνει τη φουσκωμένη κοιλιά της. «Άσε που με τους συνοριοφύλακες και τους ακροβολιστές σκόρπιους παντού σαν μυρμήγκια, θα μας σκοτώσουν μόλις βγούμε από την περιοχή του Ελεύθερου Συριακού Στρατού. Έχουμε *μία* και μόνη επιλογή. Πόσες φορές πρέπει να το πω και να το ξαναπώ αυτό;»

Βήχω. Η σούπα γλιστράει πηχτή στο λαρύγγι μου, προσγειώνεται σαν πέτρα στο στομάχι μου. Έχει δίκιο. Έχει μπει στο τρίτο

της τρίμηνο· ούτε εκείνη ούτε εγώ μπορούμε να περπατήσουμε εξακόσια πενήντα χιλιόμετρα μέχρι να φτάσουμε σε ασφαλές μέρος, προσπαθώντας να αποφύγουμε τον θάνατο σε όλο τον δρόμο.

Βάζω το κατσαρολάκι στο τραπέζι από ξύλο πεύκου μπροστά μας και στυλώνω το βλέμμα μου στα χέρια μου. Οι διασταυρούμενες ουλές που τα σκεπάζουν είναι τα σημάδια που άφησε ο θάνατος όταν προσπάθησε να μου πάρει τη ζωή. Κάποιες είναι ξεθωριασμένες, γυαλίζουν σαν ασήμι, ενώ κάποιες άλλες είναι πιο τραχιές, η καινούρια σάρκα δεν έχει στρώσει ακόμη παρά το γεγονός ότι έχουν κλείσει. Μου υπενθυμίζουν να δουλεύω πιο γρήγορα, να ξεπεράσω την εξάντληση και να σώσω άλλη μια ζωή.

Κάνω να τραβήξω τα μανίκια μου πάνω τους, αλλά το χέρι της Λέιλα σκεπάζει απαλά το δικό μου και σηκώνω τα μάτια και την κοιτάζω.

«Ξέρω γιατί δεν τον ρωτάς, και το θέμα δεν είναι τα λεφτά».

Το χέρι μου τινάζεται σπασμωδικά κάτω από το δικό της.

Η φωνή του Χάμζα ψιθυρίζει στο μυαλό μου με μια χροιά ανησυχίας.

Σαλάμα, υποσχέσου μου. Υποσχέσου.

Κουνάω το κεφάλι προσπαθώντας να διαλύσω τη φωνή του και παίρνω μια βαθιά αναπνοή.

«Λέιλα, είμαι η μόνη φαρμακοποιός που έχει απομείνει σε τρεις γειτονιές. Αν φύγω, ποιος θα βοηθήσει τον κόσμο; Τα παιδιά που κλαίνε. Τα θύματα των ακροβολιστών. Τους τραυματίες».

Σφίγγει το φουστάνι της. «Το ξέρω. Αλλά δεν θα σε θυσιάσω».

Ανοίγω το στόμα μου για να πω κάτι, αλλά σταματάω όταν τινάζεται κλείνοντας σφιχτά τα μάτια.

«Κλοτσάει το μωρό;» ρωτάω αμέσως, πλησιάζοντάς τη λίγο περισσότερο. Προσπαθώ να μην αφήσω την ανησυχία να φανεί, αλλά δεν τα καταφέρνω. Με την πολιορκία, οι βιταμίνες εγκυμοσύνης σπανίζουν και οι έλεγχοι είναι περιορισμένοι.

«Λίγο», παραδέχεται.

«Πονάει;»

«Όχι. Απλώς με ενοχλεί λίγο».

«Μπορώ να κάνω κάτι;»

Γνέφει αρνητικά.

«Είμαι καλά».

«Εντάξει, σε ακούω να λες ψέματα από χίλια μέτρα μακριά. Κάνε μεταβολή», λέω και γελάει πριν υπακούσει.

Κάνω μασάζ στους κόμπους που προκαλεί το άγχος στους ώμους της, μέχρι που νιώθω την ένταση να υποχωρεί. Δεν έχει σχεδόν καθόλου λίπος κάτω από το δέρμα της και κάθε φορά που τα δάχτυλά μου αγγίζουν το ακρώμιο και την ωμοπλάτη της ανατριχιάζω. Δεν είναι... δεν είναι σωστό αυτό. Δεν θα έπρεπε να είναι εδώ.

«Μπορείς να σταματήσεις τώρα», λέει η Λέιλα ύστερα από μερικά λεπτά. Μου χαμογελάει με ευγνωμοσύνη. «Ευχαριστώ».

Προσπαθώ να ανταποδώσω το χαμόγελο. «Είναι επειδή είμαι φαρμακοποιός, ξέρεις. Η ανάγκη να σε φροντίζω είναι στα κόκαλά μου».

«Το ξέρω».

Σκύβω και βάζω τα χέρια μου στην κοιλιά της, νιώθοντας το μωρό να σπρώχνει λίγο.

«Σ' αγαπώ, μωρό, αλλά πρέπει να σταματήσεις να πονάς τη μαμά σου. Πρέπει να κοιμηθείς, ψιθυρίζω.

Το χαμόγελο της Λέιλα γίνεται πιο βαθύ και μου χαϊδεύει το μάγουλο.

«Παραείσαι αξιολάτρευτη, Σαλάμα. Καμιά μέρα κάποιος θα σε αρπάξει και θα σε πάρει μακριά μου».

«Γάμος; Μ' αυτή την οικονομική κατάσταση;» λέω και βγάζω έναν περιφρονητικό ήχο, καθώς σκέφτομαι την τελευταία φορά που η μαμά μου είπε ότι μια θείτσα και ο γιος της θα έρχονταν για καφέ. Μόνο που δεν τα κατάφεραν. Η εξέγερση έγινε την ίδια μέρα. Όμως θυμάμαι πώς είχα ξεμυαλιστεί μ' εκείνη την επίσκεψη. Με την προοπτική να ερωτευτώ. Τώρα που το σκέφτομαι, μου φαίνεται σαν να είμαι ένα διαφορετικό κορίτσι, ένα κορίτσι που έχει το πρόσωπό μου και μιλάει με τη φωνή μου.

Η Λέιλα σμίγει τα φρύδια. «Θα μπορούσε να συμβεί. Μην είσαι τόσο απαισιόδοξη».

Γελώ βλέποντας από την έκφρασή της ότι έχει προσβληθεί. «Ό,τι πεις».

Αυτό το κομμάτι της Λέιλα δεν έχει αλλάξει. Παλιότερα, όταν της τηλεφώνησα για να της πω για την επίσκεψη, βρέθηκε στο κατώφλι μου μέσα σε δεκαπέντε λεπτά κρατώντας μια τεράστια τσάντα γεμάτη ρούχα και σύνεργα μακιγιάζ και τσιρίζοντας.

«Αυτό θα φορέσεις!» ανήγγειλε αφού με τράβηξε στο δωμάτιό μου, βγάζοντας από την τσάντα το γαλάζιο καφτάνι της. Ήταν ένα πολυτελές ύφασμα που γλίστρησε άνετα στα μπράτσα μου. Το στρίφωμα ήταν ραμμένο με χρυσή κλωστή, όπως και η ζώνη στη μέση, απ' όπου κυλούσε στα πλευρά σαν καταρράκτης. Το χρώμα μού θύμιζε τη θάλασσα φτιαγμένη από βροχή στο Ταξίδι στη Χώρα των Θαυμάτων. Μαγικό δηλαδή.

«Συνδύασέ το με μπλε αϊλάινερ και θα τον κάνεις να σε

παρακαλεί να τον ξαναδείς». Μου έκλεισε το μάτι κι εγώ χαχάνισα. «Είσαι πανέμορφη με μπλε αϊλάινερ!»

«Ω, το ξέρω αυτό». Ανεβοκατέβασα τα φρύδια μου. «Το πλεονέκτημα των μελαχρινών».

«Ενώ εγώ μοιάζω με μελανιασμένο πτώμα!» Σκούπισε δήθεν δάκρυα από τα μάτια της, ενώ η βέρα της άστραφτε.

«Κόψε το μελόδραμα, Λέιλα» γέλασα.

Το χαμόγελό της έγινε σκανταλιάρικο· τα γαλάζια μάτια της έλαμπαν. «Έχεις δίκιο. Του Χάμιζα του αρέσει. Πολύ».

Αμέσως έκλεισα τα αφτιά μου με τα χέρια μου. «Οχ, όχι! Δεν χρειάζεται να ξέρω τίποτα γι' αυτό».

Χαζογελώντας, τράβηξε τα χέρια μου προσπαθώντας να με κάνει να νιώσω ακόμα μεγαλύτερη αμηχανία, αλλά δεν μπορούσε να πει ούτε δύο λέξεις στη σειρά που να βγάζουν κάποιο νόημα – η προσβεβλημένη έκφρασή μου την έκανε να ξεσπάσει σε χάχανα.

Ακούω τη Λέιλα να αναστενάζει και σταματάω απότομα το ονειροπόλημα. «Η ζωή είναι κάτι περισσότερο από επιβίωση και μόνο, Σαλάμα» λέει.

«Το ξέρω», απαντάω.

Η διάθεσή μας για πειράγματα χάθηκε.

Μου ρίχνει μια ματιά όλο νόημα. «Αλήθεια; Επειδή βλέπω πώς φέρεσαι. Εστιάζεις απλώς στο νοσοκομείο, στη δουλειά, σ' εμένα. Αλλά δεν ζεις στ' αλήθεια. Δεν σκέφτεσαι για ποιο λόγο συμβαίνει αυτή η επανάσταση. Είναι σαν να μη θέλεις να το σκεφτείς καθόλου». Σταματάει, χωρίς να με αφήσει από τα μάτια της, και το στόμα μου στεγνώνει. «Είναι σαν να μη σε νοιάζει, Σαλάμα. Αλλά ξέρω ότι σε νοιάζει. Ξέρεις ότι αυτή η επανάσταση

γίνεται για να πάρουμε πίσω τις ζωές μας. Δεν γίνεται για την επιβίωση. Γίνεται για να πολεμήσουμε. Αν δεν μπορείς να πολεμήσεις εδώ, δεν θα πολεμήσεις πουθενά. Ακόμα κι αν άλλαζες γνώμη και καταφέρναμε να φτάσουμε στη Γερμανία».

Στέκομαι και δείχνω τη θλιβερή, ξεφτισμένη μπογιά στους τοίχους. Το τίποτα. «Να πολεμήσουμε τι; Θα είμαστε τυχεροί αν το χειρότερο που θα μας συμβεί εδώ είναι ο θάνατος και το ξέρεις. Ή θα μας συλλάβουν οι κυβερνητικές δυνάμεις ή θα μας σκοτώσει κάποια βόμβα. Δεν υπάρχει τίποτα για το οποίο να πολεμήσουμε, επειδή *δεν μπορούμε να πολεμήσουμε*. Κανένας δεν μας βοηθάει! Δουλεύω εθελοντικά στο νοσοκομείο επειδή *δεν αντέχω να βλέπω ανθρώπους να πεθαίνουν*. Όμως αυτό είναι *όλο*».

Η Λέιλα με κοιτάζει, αλλά δεν υπάρχει θυμός στα μάτια της. Μόνο συμπόνια. «Πολεμάμε όσο είμαστε ακόμη εδώ, Σαλάμα, επειδή αυτή είναι η χώρα μας. Αυτή είναι η γη του πατέρα σου, και του δικού του πατέρα πριν απ' αυτόν. Η ιστορία σου είναι ενσωματωμένη σ' ετούτο το χώμα. Καμιά χώρα στον κόσμο δεν θα σε αγαπήσει όσο σ' αγαπάει η δική σου».

Δάκρυα κάνουν τα μάτια μου να τσούζουν. Τα λόγια της απηχούν τα βιβλία ιστορίας που διαβάζαμε στο σχολείο. Η αγάπη για την πατρίδα μας είναι στο μεδούλι των κοκάλων μας. Είναι στον εθνικό μας ύμνο, που τραγουδούσαμε κάθε πρωί από την πρώτη μας μέρα στο σχολείο. Οι λέξεις ήταν απλώς λέξεις τότε. Όμως τώρα, ύστερα απ' όλα αυτά, έγιναν η πραγματικότητά μας.

*Το πνεύμα μας είναι τολμηρό και η ιστορία μας είναι ένδοξη.
Και οι ψυχές των μαρτύρων μας είναι φοβεροί φρουροί.*

Αποφεύγω το βλέμμα της Λέιλα. Δεν θέλω να νιώθω ενοχές. Αρκετές είχα ήδη.

«Έχασα αρκετά σ' αυτό τον πόλεμο», λέω με πίκρα.

Η φωνή της είναι σταθερή. «Δεν είναι πόλεμος, Σαλάμα. Είναι επανάσταση».

«Ό,τι κι αν είναι».

Και με τα λόγια αυτά, γυρίζω στην κρεβατοκάμαρά μου κλείνοντας την πόρτα πίσω μου για να μπορέσω να ανασάνω. Το μόνο που με νοιάζει –το μόνο που μου έμεινε στον κόσμο– είναι η Λέιλα και το νοσοκομείο. Δεν είμαι τέρας. Υπάρχουν άνθρωποι που υποφέρουν κι εγώ *μπορώ* να βοηθήσω. Είναι ο λόγος για τον οποίο ήθελα να γίνω φαρμακοποιός. Αλλά αρνούμαι να σκεφτώ *γιατί* καταλήγουν στο νοσοκομείο. Γιατί συμβαίνουν όλα αυτά. Το *γιατί* πήρε τη Μαμά. Θυμάμαι τα δάχτυλά της, κρύα πάνω στα δικά μου. Πήρε τον Μπαμπά και τον Χάμιζ ένας Θεός ξέρει πού. Δεν θέλω να σκέφτομαι το παρελθόν. Δεν θέλω να κλαίω για το πώς θα τελειώσω τα εφηβικά μου χρόνια με τίποτα περισσότερο από χαμένες ελπίδες και ύπνο γεμάτο εφιάλτες. Θέλω να επιβιώσω.

Θέλω την οικογένειά μου. Θέλω μόνο την οικογένειά μου πίσω. Ακόμα και αν αυτό που λέει η Λέιλα είναι η αλήθεια.

Φοράω τις μόνες πιτζάμες που μου έχουν απομείνει. Ένα μαύρο βαμβακερό πουλόβερ και παντελόνι. Αρκετά αξιοπρεπή αν ποτέ χρειαστεί να το σκάσω μες στη νύχτα. Στο μπάνιο, αγνωώ το αδυνατισμένο μου είδωλο και τα ξερά καστανά μαλλιά που πέφτουν κάτω από τους ώμους μου και ανοίγω τη βρύση από συνήθεια. Τίποτα. Η γειτονιά δεν έχει νερό ή ηλεκτρικό εδώ και εβδομάδες. Ερχόταν κατά κύματα, αλλά σταμάτησε εντελώς

με την πολιορκία. Ευτυχώς έβρεξε την περασμένη εβδομάδα κι έτσι εγώ και η Λέιλα βγάλαμε έξω κουβάδες για να μαζέψουμε το νερό. Χρησιμοποιώ μια μικρή χούφτα για να πλυθώ και να προσευχηθώ.

Οι αδύναμες ηλιαχτίδες εξαφανίστηκαν από τις γρατζουνισμένες σανίδες του δωματίου μου και ο σκοτεινός μανδύας της νύχτας παίρνει τη θέση τους στη Χομς. Τα δόντια μου χτυπάνε λίγο με προσδοκία προτού κλείσω απότομα τα χείλη μου, ξεροκαταπίνοντας με κόπο. Όποιον έλεγχο κι αν δείξω κατά τη διάρκεια της μέρας, χάνεται με το ηλιοβασίλεμα.

Κάθομαι στο κρεβάτι μου, κλείνω τα μάτια μου και παίρνω βαθιές ανάσες. Πρέπει να βάλω τις σκέψεις μου σε τάξη. Πρέπει να εστιάσω σε κάτι άλλο εκτός από τον φόβο και τον πόνο που έχουν ριζώσει στην ψυχή μου.

«Γλυκό άλυσσο. Γλυκό σαν το όνομά του», μουρμουρίζω παρακαλώντας να μη με προδώσουν τα νεύρα μου. «Λευκά πέταλα. Το χρησιμοποιούν για παυσίπονο. Επίσης για κρυώματα, κοιλι-ακές κράμπες και βήχα. Γλυκό. Γλυκό».

Λειτουργεί. Οι πνεύμονές μου αρχίζουν να διανέμουν ομαλά το οξυγόνο στο αίμα μου· ανοίγω τα μάτια μου και κοιτάζω τα γκριζα σύννεφα που έχουν μαζευτεί έξω από το παράθυρό μου. Το παράθυρο έχει σπασίματα στα πλάγια από τότε που το σπίτι της Λέιλα επηρεάστηκε από μια κοντινή βόμβα και η κάσα έχει ραγίσει. Όταν μετακόμισα εδώ, χρειάστηκε να πλύνω το τζάμι από τα αίματα.

Παρότι το παράθυρο είναι κλειδωμένο, μια παγωμάρα σαρώνει το δωμάτιο και ανατριχιάζω, ξέροντας τι πρόκειται να συμβεί. Η φρίκη που βλέπω δεν περιορίζεται μόνο στο ξενοδοχείο.

Ο τρόμος έχει μεταλλαχθεί στο μυαλό μου, έχει αποκτήσει μια ζωή και μια φωνή που ποτέ δεν παραλείπουν να εμφανιστούν κάθε βράδυ.

«Πόσον καιρό θα κάθεται εκεί χωρίς να μου μιλάς;»

Η βαθιά φωνή έρχεται από δίπλα από το περβάζι του παραθύρου, κάνοντας ολόκληρο τον λαιμό μου να ανατριχιάσει.

Η φωνή του μου θυμίζει το παγωμένο νερό που ρίχνω πάνω μου όταν επιστρέφω στο σπίτι βουτηγμένη στα αίματα των μαρτύρων. Είναι πέτρες που βαραίνουν το στήθος μου, βουλιάζοντάς με στο χώμα από κάτω. Είναι βαριά σαν μέρα με υγρασία και εκκωφαντική σαν τις βόμβες που μας ρίχνουν οι κυβερνητικοί. Πάνω σ' αυτό είναι χτισμένο το νοσοκομείο μας και οι άναρθροι ήχοι που βγαίνουν από τα χείλη μας.

Γυρίζω αργά προς το μέρος του. «Τι θέλεις τώρα;»

Ο Χάουφ με κοιτάζει. Το κοστούμι του είναι καθαρό και καλοσιδερωμένο. Με ανησυχούν όμως οι κόκκινες κουκκίδες στους ώμους του. Τις έχει από τότε που γνωριστήκαμε και ακόμη δεν τις συνήθισα. Όμως ούτε τα μάτια του, παγωμένα, γαλανά, δεν μου αρέσει να κοιτάζω. Με τα κατάμαυρα μαλλιά του, δεν φαίνεται ανθρώπινος, αλλά υποθέτω ότι αυτό είναι το θέμα. Μοιάζει τόσο με άνθρωπο όσο προσπαθεί να μοιάσει.

«Ξέρεις τι θέλω», η φωνή του κυματίζει και ανατριχιάζω.

ΕΧΑΣΑ ΤΑ ΠΑΝΤΑ τον περασμένο Ιούλιο. Όλα μέσα σε μια εβδομάδα. Τότε ήμουν ξαπλωμένη σ' ένα κρεβάτι νοσοκομείου, με σιωπηλά δάκρυα να κάνουν τα κοψίματα στο πρόσωπό μου να τσουζουν, με τον αριστερό μου μηρό να πονάει από την πτώση και τα μελανιασμένα μου πλευρά να διαμαρτύρονται οδυνηρά με την κάθε μου ανάσα. Τα χέρια μου ήταν τυλιγμένα με τόσο πολλές γάζες, που έμοιαζαν με γάντια. Θραύσματα βόμβας είχαν σκάψει τρύπες στα χέρια μου, το αίμα είχε πεταχτεί έξω σαν σιντριβάνι. Αλλά όλα αυτά ήταν αντιμετωπίσιμα.

Το μόνο σοβαρό τραύμα ήταν στο πίσω μέρος του κεφαλιού μου. Η δύναμη της έκρηξης με έριξε απότομα πίσω και το τσιμέντο βρήκε τη βάση του κρανίου μου, σηματοδυντάς με για όλη μου τη ζωή. Ο δόκτωρ Ζιάντ μού έκανε ράμματα. Ήταν η πρώτη φορά που τον συναντούσα. Μου είπε ότι ήμουν τυχερή που είχα γλιτώσει μόνο με μια ουλή. Νομίζω ότι προσπαθούσε να με κάνει να μη σκέφτομαι πως η Μαμά δεν είχε σταθεί το ίδιο τυχερή. Ότι η βόμβα μού την είχε αρπάξει και δεν θα μπορούσα να την αγκαλιάσω ποτέ πια ξανά.

Αργότερα εκείνη τη μέρα, όταν ο Χάουφ εμφανίστηκε και μου είπε το όνομά του, χρειάστηκε λίγη ώρα για να συνειδητοποιήσω ότι ήμουν η μόνη που τον έβλεπε. Στην αρχή νόμιζα ότι τα φάρμακα μου προκαλούσαν παραισθήσεις – ότι θα εξαφανιζόταν όταν θα εξαφανιζόταν και η μορφήν. Όμως έμεινε στο πλευρό μου, ψιθυρίζοντας φρικτά πράγματα ενώ εγώ έκλαιγα για τη Μαμά. Ακόμα και όταν ο πόνος υποχώρησε και τα πλευρά μου γιατρεύτηκαν και οι πληγές στα χέρια μου έκλεισαν αφήνοντας ουλές, δεν έφυγε. Και όταν το πήρα απόφαση, σύντομα ακολούθησε ο πανικός.

Ήταν μια παραίσθηση που είχε έρθει για να μείνει. Μια παραίσθηση που, κάθε νύχτα τους τελευταίους επτά μήνες, τρέφει σκληρά τους φόβους μου ανατροφοδοτώντας τους.

Δεν υπάρχει άλλη εξήγηση. Ο μόνος τρόπος με τον οποίο μπορώ να τον αντιμετωπίσω είναι με βάση τη λογική.

«Ό,τι σε κάνει να νιώθεις καλύτερα». Χαμογελάει με κακία.

Τρίβω την ουλή στο πίσω μέρος του κεφαλιού μου νιώθοντας τα σκληρά εξογκώματα στα δάχτυλά μου. «Μαργαρίτες», ψιθυρίζω. «Μαργαρίτες, μαργαρίτες».

Ο Χάουφ σπρώχνει τα μαλλιά του από τα μάτια του και βγάζει ένα πακέτο τσιγάρα από την μπροστινή του τσέπη. Το πακέτο είναι κόκκινο, πάντα στην ίδια απόχρωση με τους λεκέδες στους ώμους του. Βγάζει ένα μακρύ τσιγάρο και το πιέζει ανάμεσα στα χείλη του προτού το ανάψει. Η άκρη πυρώνει, το τσιγάρο αρχίζει να καίγεται κι εκείνος τραβάει μια γερή ρουφηξιά.

«Θέλω να μάθω γιατί δεν μίλησες στον Αμ», λέει. «Δεν υποσχέθηκες χθες ότι θα του μιλούσες; Όπως μου υπόσχεσαι κάθε βράδυ;»

Η φωνή του είναι σιγανή, αλλά η απειλή που δηλητηριάζει την κάθε λέξη είναι ολοφάνερη.

Έτσι άρχισε αυτή η κατάσταση: μια κακόβουλη παρατήρηση εδώ κι εκεί που οδηγούσε τις σκέψεις μου στην πιθανότητα να φύγω από τη Συρία, μέχρι που μια μέρα αποφάσισε ότι θα έπρεπε να ρωτήσω τον Αμ σχετικά μ' ένα σκάφος. Και δεν έπαψε να απαιτεί να το κάνω. Καμιά φορά αναρωτιέμαι πώς το μυαλό μου μπόρεσε να επινοήσει κάποιον σαν αυτόν.

Μια σταγόνα κρύος ιδρώτας κυλάει στον σβέρκο μου.

«Ναι», καταφέρνω να απαντήσω.

Χτυπάει ελαφρά το τσιγάρο του και στάχτη πέφτει και εξαφανίζεται ακριβώς τη στιγμή που θα έφτανε στο πάτωμα.

«Τι συνέβη;»

Ένα πεντάχρονο κορίτσι με σγουρά καστανά μαλλιά πέθανε από τη σφαίρα ενός ακροβολιστή στην καρδιά, ενώ εγώ έσωξα τον μεγαλύτερο αδελφό της από σήψη. *Με χρειάζονται.*

«Δεν... δεν μπορούσα».

Μισοκλείνει τα μάτια. «Δεν μπορούσες», επαναλαμβάνει ξερά. «Επομένως υποθέτω ότι θέλεις να πλακωθείς κάτω από αυτό το σπίτι. Ζωντανή και τσακισμένη και μες στα αίματα. Χωρίς κανέναν να έρχεται να σε σώσει, γιατί πώς θα μπορούσε; Μύες τόσο ατροφικοί από την ασιτία όσο οι δικοί σου ούτε κορμιά δεν μπορούν να σηκώσουν, και σίγουρα όχι τσιμέντο. Ή ίσως θέλεις να σε συλλάβουν. Να σε πάνε εκεί που είναι ο Μπαμπάς σου και ο Χάμιζα. Να σε βιάσουν και να σε βασανίσουν για να δώσεις απαντήσεις που δεν έχεις. Να σου παρουσιάζουν οι κυβερνητικοί τον θάνατο σαν ανταμοιβή και όχι σαν τιμωρία. Αυτό θέλεις, Σαλάμα;»

Τα κόκαλά μου αναριγούν. «Όχι».

Φυσάει ένα τελευταίο συννεφάκι καπνού και λιώνει το τσιγάρο κάτω από το σκαρπίνι του. Έπειτα περνάει το κατώφλι και στέκεται μπροστά μου. Σηκώνω το κεφάλι μου για να τον κοιτάξω. Τα μάτια του είναι κρύα σαν τον ποταμό Ορόντη τον Δεκέμβριο.

«Τότε το *δεν μπορούσα* δεν είναι απάντηση», λέει. «Υποσχέθηκες ότι θα ζητούσες σκάφος από τον Αμ σήμερα. Και τρεις φορές πέρασε από δίπλα σου και *δεν* το έκανες». Τα χείλη του γίνονται μια λεπτή γραμμή, ένας μυς τινάζεται στο σαγόνι του. «Η θέλεις να ακυρώσω τη συμφωνία μας;»

«Όχι!» φωνάζω. «Όχι».

Μια φορά να κροταλίσει τα δάχτυλά του και θα μπορούσε να αλλάξει εντελώς την πραγματικότητά μου, ξαμολώντας τη μια παραίσθηση μετά την άλλη, δείχνοντας σε όλους ότι η εικόνα που έχω δημιουργήσει δεν είναι τίποτα περισσότερο από εύθραυστα κλαδάκια σ' έναν δυνατό άνεμο. Ο δόκτωρ Ζιάντ δεν θα με άφηνε να εργαστώ πια στο νοσοκομείο. Όχι από τη στιγμή που θα μπορούσα να είμαι επικίνδυνη για τους ασθενείς. Το χρειάζομαι το νοσοκομείο. Το χρειάζομαι για να ξεχνάω τον πόνο μου. Για να κρατάω τα χέρια μου απασχολημένα ώστε το μυαλό μου να μην ουρλιάζει μέχρι να βραχνιάσει. Για να σώσω ζωές.

Ακόμα χειρότερα, θα δημιουργούσε περισσότερες στενοχώριες και ανησυχίες στη Λέιλα, που θα επηρέαζαν την υγεία της και την υγεία του μωρού. Όχι. Θα τα υπομείνω όλα για χάρη της. Θα πνίξω τα δάκρυά μου και θα του προσφέρω την ψυχή μου αν μπορώ να κρατήσω τη Λέιλα ασφαλή, εφόσον θα ξέρει ότι είμαι καλά.

Κι έτσι, ο Χάουφ υποσχέθηκε να μην εμφανίζεται τη μέρα και να περιορίσει στη νύχτα τα τρομερά πράγματα που μου δείχνει. Πολύ μακριά από τα μάτια οποιουδήποτε άλλου.

Ένα κακό χαμόγελο κάνει τα χείλη του να γυρίσουν προς τα πάνω. «Αυτή είναι η τελευταία σου ευκαιρία, Σαλάμα, και σου ορκίζομαι, αν δεν τον ρωτήσεις αύριο, θα διαλύσω τον κόσμο σου».

Θυμός ξυπνάει ανάμεσα στα καρδιοχτύπια του φόβου. Το υποσυνείδητό μου μπορεί να με κάνει ό,τι θέλει, αλλά είναι το δικό μου υποσυνείδητο.

«Δεν είναι τόσο εύκολο, Χάουφ» απαντάω με άγρια διάθεση, διώχνοντας το βλέμμα του αγοριού όταν κρατούσε στην αγκαλιά του την αδελφούλα του, το μικρό της σωματάκι. Τόσο *μικρό*. «Ο Αμ ίσως δεν έχει σκάφος. Κι ακόμα κι αν έχει, η τιμή θα είναι τόσο υπέρογκη, που δεν θα μπορούμε να την πληρώσουμε. Επομένως ο *μόνος* τρόπος για να φύγουμε θα ήταν να πάμε με τα πόδια στην Τουρκία. Και να γίνουμε έτσι τέλειος στόχος για τους κυβερνητικούς. Δηλαδή αν η Λέιλα επιζήσει από το περπάτημα!»

Ο τρόπος που σηκώνει τα φρύδια δείχνει ότι διασκεδάζει.

«Γιατί επιλέγεις να αγνοήσεις την υπόσχεση που έδωσες στον Χάμζα ότι θα βγάλεις τη Λέιλα έξω; Τα αντικρουόμενα συναισθήματά σου για το νοσοκομείο προκαλούν χάος στην καρδιά σου. Το θέμα είναι ότι έδωσες υποσχέσεις και κάνεις πίσω. Όλες αυτές οι φλυαρίες δεν είναι τίποτε άλλο από δικαιολογίες για να αποφύγεις τις ενοχές σου. Τι τίμημα δεν θα πλήρωνες για την ασφάλεια της Λέιλα;»

Αποστρέφω το βλέμμα και χώνω τα χέρια μου στις τσέπες μου βουλιάζοντας στο στρώμα.

«Αυτή η ανάμνηση» –ισιώνει το κορμί του, χαμογελώντας ειρωνικά– «θα έπρεπε να σε κάνει να πάρεις οριστικά την απόφασή σου».

Προτού προλάβω να φωνάξω, κροταλίζει τα δάχτυλά του.

Το πλούσιο άρωμα μέντας και κανέλας που βράζουν σ' έναν ζωμό από γιαούρτι και κρέας εισβάλλει στη μύτη μου και με κατακλύζει η νοσταλγία. Διστάζω για μια στιγμή προτού ανοίξω τα μάτια μου. Όταν τα ανοίγω, δεν είμαι πια στο πνιγηρό δωμάτιό μου, αλλά στο σπίτι μου. Το δικό μου σπίτι.

Η κουζίνα είναι ακριβώς όπως τη θυμάμαι. Το μπεζ και το καφετί του κέδρου εναλλάσσονται στους μαρμάρινους τοίχους στους οποίους κρέμονται κάδρα με αραβική καλλιγραφία και πίνακες με χρυσαφιά λεμόνια. Στον χώρο αποθήκευσης κάτω από τους πάγκους είναι τακτοποιημένα τα κατσαρολικά και τα τηγάνια μας. Ένα άσπρο σατέν ύφασμα κεντημένο με κρίνα σκεπάζει το τραπέζι της κουζίνας. Γύρω από το τραπέζι υπάρχουν τέσσερις ξύλινες καρέκλες και πάνω του ορχιδέες σ' ένα κρυστάλλινο βάζο. Γαλάζιες ορχιδέες τις οποίες αγόρασα για μια επίσκεψη που υποτίθεται ότι θα γινόταν αργότερα εκείνη τη μέρα – σήμερα. Πάντα αγόραζα γαλάζιες ορχιδέες όταν είχαμε κάποια κοινωνική συγκέντρωση.

Τελικά γυρίζω στα αριστερά μου, όπου η Μαμά στέκεται δίπλα μου, με τα μάτια της στο σις μπαράκ, ανακατεύοντάς το στην κατσαρόλα μ' ένα ξύλινο κουτάλι. Όλη εκείνη την ώρα τα χείλη της σαλεύουν καθώς προσεύχεται.

«Φύλαξέ τους», ψιθυρίζει. «Φύλαξε τους άντρες μου. Φέρε μου τους πίσω ζωντανούς και γερούς σήμερα. Προστάτεψέ τους από κείνους που θέλουν το κακό τους».

Έχω μείνει ακίνητη, με την καρδιά μου ραγισμένη.

Είναι δίπλα μου.

Μερικά σιωπηλά δάκρυα κυλάνε στα μάγουλά μου και η ανάγκη να πέσω στην αγκαλιά της με κατακλύζει. Θέλω τη μαμά μου. Θέλω να γαληνέψει τη θλίψη μου και να με φιλήσει ενώ με αποκαλεί «για όμρι» και «τ'μπούρني». *Ζωή μου και να με θάψεις.*

Αντί γι' αυτό, τη σκουντάω απαλά στο μπράτσο. Σηκώνει τα κοκκινισμένα μάτια της και με κοιτάζει αφηρημένα κι έπειτα ένα κουρασμένο χαμόγελο ζωγραφίζεται στα χείλη της και βλέπω πόσο δραστικά την άλλαξε αυτός ο πόλεμος. Η αγωνία έχει κουράσει το πρόσωπό της, που ποτέ δεν φαινόταν να γερνάει πέρα από τα τριάντα πέντε, και οι ρίζες των σκουροκάστανων μαλλιών της είναι γκριζες. Ποτέ δεν άφηνε τις ρίζες της να γκριζάρουν, πάντα ήταν πρότυπο κομψής και περιποιημένης γυναίκας. Τα κόκαλά της προεξέχουν απότομα ενώ σκούρες σκιές, που δεν υπήρχαν ποτέ πριν, χρωματίζουν το δέρμα κάτω από τα μάτια της.

«Τ'μπούρني, θα είμαστε καλά. Τισ' Αλλάχ», ψιθυρίζει αγκαλιάζοντάς με από τον ώμο με το ένα χέρι και σφίγγοντάς με πάνω της. *Να με θάψεις πριν θάψω εγώ εσένα.*

Αυτό έκανα.

«Ναι, Μαμά», καταφέρνω να προφέρω με πνιχτή φωνή λιώνοντας στην αγκαλιά της.

«Ω, Σαλούμε», φωνάζει ο Χάμιζα καθώς μπαίνει μέσα με τον Μπαμπά από το λίβινγκ ρουμ και παραλίγο να φωνάξω. Ήρθαν. Τα μελιά μάτια του Χάμιζα είναι γεμάτα ζωή και ολόιδια με του Μπαμπά. Φοράνε κι οι δυο σακάκια με τη σημαία της Συριακής Επανάστασης κρεμασμένη στον έναν ώμο. Ένα στρίψιμο και θα μπορούσε να γίνει θηλιά. «Στ' αλήθεια θα κλάψεις;»

Δεν ρωτάω τον Χάμζα πού είναι η Λέιλα, γιατί ξέρω ότι είναι στο σπίτι τους και τον περιμένει. Αλλά δεν θα γυρίσει κοντά της σήμερα.

«Χάμζα, μην πειράζεις την αδελφή σου», λέει ο Μπαμπάς και πλησιάζει τη Μαμά. Αμέσως τον σφίγγει στην αγκαλιά της κι εκείνος την τυλίγει με τα χέρια του, ψιθυρίζοντας κάτι στο αφτί της.

Δεν αντέχω να το βλέπω αυτό, κι έτσι αποστρέφω το βλέμμα μου.

«Φεύγετε τώρα;» ρωτάω τον Χάμζα και η φωνή μου ραγίζει και πρέπει να σηκώσω το σαγόνι μου προς τα πάνω για να τον κοιτάξω. Έχω επτά μήνες να το κάνω αυτό.

Χαμογελάει γλυκά. «Η διαδήλωση θα γίνει μετά την προ-σευχή, επομένως πρέπει να φτάσουμε εκεί νωρίς».

Κρατιέμαι και δεν ξεσπάω σε γοερά κλάματα. Μόλις είχε κλείσει τα είκοσι δύο, είχε πάρει πρόσφατα το πτυχίο του στην ιατρική και είχε κάνει αίτηση για ειδίκευση στο Νοσοκομείο Ζεϊτούννα. Δεν ήξερε ότι θα γινόταν πατέρας. Άραγε αυτό θα τον εμπόδιζε να παίρνει μέρος σε διαδηλώσεις;

«Μην... μην πας», τραυλίζω. Ίσως αυτή η παραίτηση να έχει καλό τέλος. Ίσως μπορώ να αλλάξω τα γεγονότα. «Σε παρακαλώ, εσύ κι ο Μπαμπάς. Μην πάτε σήμερα!»

Χαμογελάει πλατιά. «Αυτό το λες κάθε φορά».

Αρπάζω το χέρι του και το κρατάω σφιχτά, ενώ τα μάτια μου αποστηθίζουν τα ελαφρώς αζύριστα γένια του, το λακκάκι στο ένα μάγουλο που εμφανίζεται όταν χαμογελάει. Αυτή είναι η τελευταία μου ανάμνηση από τον αδελφό μου. Σιγά σιγά, οι αναμνήσεις διαστρεβλώνονται, και ξέρω ότι θα ξεχάσω τα

ακριβή χαρακτηριστικά του. Θα ξεχάσω τα καστανά μαλλιά του Μπαμπά, με μερικές γκρίζες τρίχες, και το απαλό λαμπύρισμα στα μάτια του. Θα ξεχάσω πως ο Χάμιζα είναι τουλάχιστον δύο κεφάλια πιο ψηλός και ότι τα μαλλιά μας έχουν την ίδια καστανή απόχρωση. Θα ξεχάσω τα λακκάκια στα μάγουλα της Μαμάς και το χαμόγελό της που φωτίζει τον κόσμο ολόκληρο. Οι οικογενειακές μας φωτογραφίες είναι θαμμένες κάτω από τα συντρίμια αυτού του κτιρίου και ποτέ δεν θα τις ξαναβρώ.

«Ει, Σαλάμα, γιατί φέρεσαι παράξενα;» λέει κι έπειτα κουνάει το κεφάλι του όταν βλέπει τα δάκρυα στα μάτια μου. Προσθέτει με καλοσύνη: «Σου υπόσχομαι ότι θα γυρίσουμε».

Οι πνεύμονές μου σφίγγονται. Ξέρω ποια θα είναι τα επόμενα λόγια του. Έχω παίξει αυτή τη συζήτηση στο μυαλό μου ξανά και ξανά, μέχρι που τα λόγια μπερδεύονται το ένα με το άλλο.

«Αλλά αν δεν γυρίσω...» Παίρνει βαθιά αναπνοή και σοβαρεύει. «Σαλάμα, αν δεν γυρίσω... τότε να φροντίσεις τη Λέιλα. Να προσέχεις ώστε εκείνη και η Μαμά να είναι καλά. Να προσέχεις ώστε εσείς οι τρεις να μέινετε ζωντανές και ασφαλείς».

Ξεροκαταπίνω με δυσκολία. «Αυτό σου το έχω υποσχεθεί ήδη».

Όταν ο κόσμος πλημμύρισε τους δρόμους στην πρώτη διαδήλωση, ο Χάμιζα με πήρε αμέσως παράμερα και με έβαλε να του δώσω ακριβώς αυτή την υπόσχεση. Πάντα είχε διαίσθηση. Εύπνιος πέρα από τα χρόνια του. Πάντα το διαισθανόταν όταν ήμουν κακόκεφη, ακόμα κι αν δεν έλεγα τίποτα. Η καρδιά του, μαλακή σαν σύννεφο, ήταν ανοιχτή σε όλους γύρω του. Ήξερε ότι τη Μαμά, παρά τον τρόπο της, θα έπρεπε να τη βγάλουμε

σέρνοντας από τη Συρία, ενώ εκείνη θα κλοτσούσε και θα ούρλιαζε, ότι η Λέιλα θα γελούσε ειρωνικά αν της ζητούσε να φύγει, αφήνοντάς τον πίσω. Εγώ όμως θα φρόντιζα να επιζήσουν και οι δύο. Θα έβαζα την ασφάλεια της οικογένειάς μου πάνω απ' όλα. Όποιοι κι αν απέμενε απ' αυτήν.

«Να μου το υποσχεθείς ξανά», λέει άγρια. «Δεν μπορώ να φύγω με τη συνείδησή μου ήσυχη αν δεν το ξέρω σίγουρα. Πρέπει να ακούσω αυτά τα λόγια». Το μέλι στα μάτια του καίει σαν φωτιά.

«Το υπόσχομαι», καταφέρνω να ψιθυρίσω. Δύο λέξεις ποτέ δεν ήταν πιο βαριές.

Τώρα υποτίθεται ότι θα μου ανακατέψει τα μαλλιά προτού φύγει με τον Μπαμπά για να μην ξαναγυρίσει ποτέ. Αλλά δεν το κάνει.

Τα χέρια του σφίγγουν τους ώμους μου. «Το έκανες;»

Τραυλίζω. «Ποιο;»

Το βλέμμα του έχει πάρει φωτιά. «Όταν οι κυβερνητικοί συνέλαβαν εμένα και τον Μπαμπά, γλίτωσες τη Μαμά; Έσωσες τη Λέιλα; Ή πέταξες τις ζωές τους;»

Τα κόκαλά μου κουδουνίζουν.

«Σαλάμα, μου είπες ψέματα;» Η αγωνία είναι ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του.

Οπισθοχωρώ πιέζοντας τα χέρια μου πάνω στο στήθος μου.

«Άφησες τη Μαμά να πεθάνει;» ρωτάει και η φωνή του είναι πιο δυνατή.

Η Μαμά και ο Μπαμπάς στέκονται δίπλα του, αίμα κυλάει από τη δεξιά πλευρά του προσώπου της Μαρίας. Πέφτει στο κεραμικό δάπεδο που δεν περνούσε μέρα χωρίς να το γυαλίζει. Νιώθω την κάθε σταγόνα σαν μαχαιριά στην καρδιά μου.

«Λυπάμαι», ικετεύω. «Σε παρακαλώ. Συγχώρεσέ με!»

«Λυπάσαι;» λέει ο Μπαμπάς συνοφρυωμένος. «Άφησες τη μητέρα σου να πεθάνει. Αφήνεις τη Λέιλα να πεθάνει. Για ποιο λόγο;»

«Η Μαμά μπορεί να σε συγχωρέσει», λέει ο Χάμιζα. «Εγώ όμως όχι. Αν η Λέιλα υποφέρει εξαιτίας των επιλογών σου, Σαλάμα, δεν θα σε συγχωρέσω ποτέ».

Σωριάζομαι στο πάτωμα κλαίγοντας με λυγμούς. «Λυπάμαι. Λυπάμαι».

«Δεν αρκεί», λένε όλοι μαζί.

Το πάτωμα τραντάζεται από κάτω μου και κληματατίδες τυλίγονται γύρω από τους αστραγάλους μου, τραβώντας με κάτω από τις πλάκες. Η κουζίνα μου και το σπίτι μου καταρρέουν και πέφτω στη μαύρη άβυσσο ουρλιάζοντας. Η πλάτη μου χτυπάει πάνω σε μια πέτρινη πλάκα και παλεύω να πάρω ανάσα. Όταν ανοίγω τα μάτια μου, καπνός από ένα κτίριο που καίγεται σκεπάζει τον αχνογάλανο ουρανό από πάνω μου.

Το οξυγόνο αραιώνει στους πνεύμονές μου και βήχω, καθώς σηκώνομαι όρθια τρέμοντας. Μπροστά ορθώνεται το επτάωρο κτίριο που αποκαλούσα σπίτι μου. Το μπαλκόνι στον έκτο όροφο έχει ρούχα απλωμένα να στεγνώσουν έξω και στο μπαλκόνι κάτω απ' αυτό η σημαία της Συριακής Επανάστασης κρέμεται περήφανα από τα κάγκελα. Κυματίζει στον άνεμο και μοιάζει σαν να ετοιμάζεται να πετάξει μακριά. Αλλά ο Χάμιζα την είχε δέσει γερά στην κάθε πλευρά για να σιγουρευτεί ότι θα έμενε στη θέση της. Όταν τον συνέλαβαν μαζί με τον Μπαμπά, η Μαμά δεν άντεχε να την κατεβάσει.

Γύρω μου, τα πάντα έχουν παγώσει. Ξέρω πού βρίσκομαι

χωρίς να χρειάζεται να ρωτήσω. Ο Χάουφ με έσυρε μια βδομάδα στο μέλλον σε μια από τις χειρότερες μέρες της ζωής μου.

Η Μαμά.

«Όχι», βογκάω. «Όχι».

«Δεν μπορείς να τη σώσεις». Ο Χάουφ στέκεται μερικά μέτρα μακριά μου. «Είναι ήδη νεκρή».

Η πολυκατοικία μου είναι δεκαπέντε βήματα πιο πέρα. Προλαβαίνω. Μπορώ να τη σώσω.

«Μαμά!» ουρλιάζω, τρέχοντας προς το μέρος της. «Βγες έξω! Βγες έξω! Έρχονται τα αεροπλάνα!»

Όμως είναι πολύ αργά· τα αεροπλάνα είναι πιο γρήγορα από τη φωνή μου και τις βόμβες δεν τις νοιάζει αν υπάρχουν αθώοι άνθρωποι μέσα. Ο στριγκός ήχος κουδουνίζει στ' αφτιά μου καθώς διαλύουν το κτίριο σε ματωμένα κομμάτια. Το ωστικό κύμα δεν με πετάει μακριά. Ισοπεδώνει το κτίριο και στέκομαι πάνω από το ακρωτηριασμένο σώμα της Μαμάς. Δεν φορούσε το χιτζάμπ της, τα καστανά μαλλιά της είναι γκρίζα από τα χρώματα, το κεφάλι της λυγισμένο σε λάθος γωνία. Και αίματα. Είναι πάρα πολλά τα αίματα που λεκιάζουν τα γυμνά μου πόδια, το στομάχι μου ανακατεύεται από την έντονη μεταλλική μυρωδιά.

Βάζω τα κλάματα πέφτοντας στα γόνατα και κρατάω σφιχτά το κορμί της, τραβώντας το πιο κοντά στο δικό μου ζωντανό σώμα. Τα χέρια μου τρέμουν ανεξέλεγκτα καθώς προσπαθώ να σπρώξω στο πλάι τα μαλλιά που είναι κολλημένα στα μάγουλά της, αλλά απλώς την πασαλείβω με αίματα. Σταγόνες από τα αίματα καταλήγουν στο στόμα μου. «Μαμά! Ω Θεέ μου, όχι πάλι! Όχι πάλι!»

Τα μάτια της γυαλίζουν, καρφωμένα στα δικά μου.

«Γιατί δεν με έσωσες;» ψιθυρίζει η Μαμά, με μάτια απλανή.
«Γιατί;»

«Συγγνώμη», λέω κλαίγοντας με λυγμούς. «Σε παρακαλώ, σε παρακαλώ, συγχώρεσέ με!»

Τα δάκρυά μου στάζουν στο ακίνητο πρόσωπό της, τα χείλη μου την ικετεύουν να γυρίσει πίσω και την αγκαλιάζω σφιχτά. Ακόμα και με όλα τα αίματα που μας μουσκεύουν και τις δύο, εξακολουθεί να έχει την ίδια μυρωδιά.

«Πέθανε, Σαλάμα», λέει ο Χάουφ πίσω μου. «Κοίτα, να σε εκεί πέρα».

Κοιτάζω προς το σημείο που δείχνει. Ανάμεσα στα χαλάσματα και στον αέρα που έχει θολώσει από τον καπνό της βόμβας, στέκεται ο προηγούμενος εαυτός μου. Τα μάγουλά του είναι ακόμη γεμάτα, τα μάτια του έχουν αρχίσει να συμφιλιώνονται μ' έναν πόνο που θα γίνει ο μόνιμος σύντροφός του. Είναι μόλις δεκαεπτά χρονών και δεν έχει δει ακόμη τι σημαίνει αληθινή φρίκη. Βήχει, τα ρούχα του και το χιτζάμπ του έχουν σκιστεί, προσπαθεί να συρθεί προς το πτώμα της Μαρίας προτού υποχωρήσουν οι μύες του και πέσει στο έδαφος, αναίσθητος.

Ο θυμός και η θλίψη μπερδεύονται μες στην καρδιά μου, γατζώνονται στα κόκαλά μου που έχουν αρχίσει να διαλύονται.

«Φτάνει», λέω λαχανιασμένη, σφίγγοντας ακόμα περισσότερο τη Μαμά. «Πήγαινέ με πίσω».

Ο Χάουφ κάθεται ανακούρκουδα δίπλα μου, σκουπίζει μια σταγόνα αίμα από το μάγουλό μου και χαμογελάει. Τα χαλάσματα δεν τον εμποδίζουν· τα ρούχα του παραμένουν ανέγγιχτα. Ωστόσο οι κόκκινοι λεκέδες στους ώμους του σακακιού

του έχουν μεγαλώσει και δεν ξέρω αν έχω παραισθήσεις, αλλά μοιάζουν να στάζουν στα πέτα του.

Κροταλίζει τα δάχτυλά του και είμαι πίσω στο κρεβάτι μου, κι όλα τα ίχνη καπνιάς και αίματος έχουν εξαφανιστεί. Ανοιγοκλείνω τα μάτια κοιτάζοντας τα σκασμένα, σημαδεμένα χέρια μου, αναστατωμένη από την ξαφνική εξαφάνιση της Μамάς από την αγκαλιά μου. Τα δάκρυα στο πρόσωπό μου, ακόμα υγρό, είναι η μόνη απόδειξη του τι πέρασα.

Ο Χάουφ παίρνει μια βαθιά ανάσα, με την ικανοποίηση χαραγμένη σε κάθε γραμμή του χλωμού προσώπου του, και αποσύρεται στο παράθυρο.

«Θα είναι η σειρά της Λέιλα, αν συνεχίσεις τα πείσματα». Βγάζει άλλο ένα τσιγάρο. «Έχεις ήδη αθετήσει τις μισές υποσχέσεις σου. Θέλεις να σε καταστρέψει ο θάνατος της Λέιλα;»

Το κορμί μου με προδίδει καθώς τρέμει ολόκληρο και σφίγγω γύρω μου τις κουρελιασμένες κουβέρτες μου για να το κρύψω.

Φυσάει ένα σύννεφο από σκούρο γκριζο καπνό, που πέφτει στο σπασμένο δάπεδο σε λεπτές στήλες προτού εξαφανιστεί. «Κάθε μέρα πεθαίνουν κι άλλοι ασθενείς σου. Ο καθένας τους είναι άλλη μια μεταμέλεια στην καρδιά σου. Αν μείνεις εδώ, θα καταστραφείς, ακόμα κι αν η Λέιλα επιζήσει».

«Φύγε», κλαψουρίζω, μισώντας το μυαλό μου που μου το κάνει αυτό.

«Δεν μου αρέσει να με αντιμετωπίζουν σαν ηλίθιο, Σαλάμα», μουρμουρίζει. «Δώσε μου αυτό που θέλω και ίσως σε αφήσω ήσυχη».

Η γλώσσα μου έχει στεγνώσει και οι ουλές σαν μισοφέγγαρο στις παλάμες μου, αποτέλεσμα των ίδιων μου των νυχιών,

αρχίζουν να πονάνε. Αντί να του απαντήσω, γυρίζω από την άλλη, ενώ το μυαλό μου χτυπάει πάνω στο κρανίο μου. Το βλέμμα μου πέφτει στο κλειστό συρτάρι του κομοδίνου δίπλα στο κρεβάτι, όπου έχω κρύψει τα παυσίπονά μου. Τα συγκεντρώνω από τον Ιούλιο, μήπως χρειαστούν για τον τοκετό της Λέιλα, και για μια σύντομη στιγμή σκέφτομαι να πάρω ένα. Αλλά αποφασίζω να μην το κάνω. Δεν ξέρω αν θα έχουμε πρόσβαση σε φάρμακα όπου βρεθούμε.

«Γιασεμιά. Γιασεμιά. Γιασεμιά...» ψιθυρίζω ξανά και ξανά, μέχρι που ορκίζομαι ότι μπορώ να τα μυρίσω όπως όταν η Μαμά με έπαιρνε στην αγκαλιά της.